

Апотекарска пракса

ISSN 1451 - 1827

ГЛАСНИК ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

121

ДЕЦЕМБАР 2018

**ЈА САМ
ВАШ
ЕКСПЕРТ ЗА
ЛЕКОВЕ!**

*Сретни Новогодишњи и
Божићни празници!*

МЕСЕЦ ФАРМАЦИЈЕ ПОВОДОМ ДАНА АПОТЕКАРСТВА

Дан апотекарства 30. април, који је установљен одлуком Скупштине Фармацеутске коморе Србије, обележава се 2019. године пети пут за редом.

Овај датум усвојен је за Дан апотекарства као дан оснивања прве српске апотеке коју је отворио фармацеут из Земуна Матеј Ивановић 1830. године, али и као дан оснивања прве здравствене установе у Србији, са циљем да подстакне активности које промовишу улогу фармацеута у унапређењу здравља, у свим крајевима Србије.

Тим поводом Фармацеутска комора Србије планира низ активности које ће се одвијати у периоду 30. март - 26. април 2019. године, а које ће одлуком организационог одбора бити посвећене дијабетесу.

Планиране активности започињу стручним едукацијама за фармацеуте, и то:

30. март 2019. године у Крагујевцу,

6. април 2019. године у Нишу,

13. април 2019. године у Новом Саду,

20. април 2019. године у Београду.

Стручне едукације ће бити акредитоване код Здравственог савета Србије као континуирана едукација са одговарајућим бројем бодова. Из техничких разлога број учесника на стручним едукацијама мора бити ограничен, тако да је максималан број учесника у Крагујевцу, Нишу и Новом Саду 200, а у Београду 400 учесника.

Након одржане едукације, у недељи која следи, планирано је низ активности на огранку које обухватају: сарадњу са удружењем оболелих од дијабетеса на нивоу градова, промотивне активности у школским и предшколским установама, акције у апотекама и акције у заједници у сарадњи са студентима фармације.

Детаљне информације везано за **Месец фармације поводом Дана апотекарства** биће објављене на сајту Коморе у току фебруара 2019. године.

Позивамо вас да активно учествујете у обележавању овог, за нашу струку, значајног датума са циљем да се представимо стручној и општој јавности као оно што заиста јесмо - експерти за лекове!

Реч уреднице

Овим бројем завршавамо 2018. годину, сумирамо најважније активности у претходном периоду и најављујемо нове. Очекују вас информације везане за почетак примене новог Правилника о рецепту, извештаји о покренутим иницијативама, утисци учесника у акцијама које су спроведене у току септембра и новембра ове године. Преносимо Вам најновије вести из Европске агенције за лекове и важну информацију везану за недавна упозорења по питању употребе одређених лекова.

У години у којој се обележава 100-годишњица Великог рата, подсећамо Вас на заборављеног великана српске фармације, академика Стевана Јаковљевића, аутора Српске трилогије и првог старешину фармацеутског одсека на Медицинском факултету у Београду. Задовољство нам је да Вам представимо овогодишњег добитника Награде "Стеван Шукљевић" и рад болничког фармацеута у Норвешкој.

Позивамо Вас да се укључите у активности које су планиране за 2019. годину, поводом обележавања Дана апотекарства у Србији. Пратите нас путем сајта и фејсбук странице. Пријавите се на мејлинг листу Коморе како би били у току са нашим активностима. Очекујемо Ваше сугестије, предлоге и коментаре.

САДРЖАЈ

- 4** Вести из Коморе

- 6** Додељена Награда „Стеван Шукљевић“

- 7** Нови пакети ВШО

- 8** Активности огранака Коморе

- 11** Академик Стеван Јаковљевић

- 12** Осврт на 7. Конгрес фармацеута Србије

- 14** Акције које су обележиле 2018. годину

- 18** Хидрохлортиазид у светлу нових упозорења

- 20** Новине из Европске агенције за лекове

- 22** Да ли сте задовољни?

- 24** Болничке апотеке у Норвешкој

- 26** Комуникација у апотеци

- 28** Календар догађаја

**Апотекарска
пракса**

ГЛАСНИК ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ФАРМАЦЕУТСКА КОМОРА
The Pharmaceutical Chamber of Serbia

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISSN 1451-1827 = Апотекарска пракса COBISS
SR - ID 94777858

ГЛАВНА И ОДГОВОРНА УРЕДНИЦА Драгана Рајковић
СТРУЧНИ САРАДНИЦИ Јелена Милошевић, Николина Скорупан,
Соња Стојиљковић, Милан Ракић
ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК Небојша Ускоковић
ПРЕЛОМ И ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ Дарко Тонић
ШТАМПАРИЈА Матија д.о.о., Београд
ТИРАЖ 7.250 комада
ИЗДАЈЕ Фармацеутска Комора Србије, Мутапова 25, Београд,
Србија
ТЕЛ/ФАКС +381 11 32 43 144, 32 46 795
ЕЛЕКТРОНСКА ПОШТА komora@farmkom.rs
ПОСЛОВНИ РАЧУН 325-9500900015066-04

НОВИ ПРАВИЛНИК О ОБРАСЦУ И САДРЖИНИ ЛЕКАРСКОГ РЕЦЕПТА, НАЧИНУ ИЗДАВАЊА И ПРОПИСИВАЊА ЛЕКОВА

Правилник о обрасцу и садржини лекарског рецепта, начину издавања и прописивања лекова објављен је у "Сл. гласнику РС", бр. 74/2018, а његове измене и допуне у „Сл. гласник РС“, бр. 87/2018.

Рокови за примену који су прописани у прелазним и завршним одредбама овог Правилника, а који се тичу апотека, јесу:

- од 1. марта 2019. године у апотекама са којима Републички фонд има закључене уговоре ради пружања услуге издавања лекова који се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања, као и за лекове које пацијент плаћа;

- од 1. јула 2019. године у апотекама са којима Републички фонд нема закључене уговоре ради пружања услуге прописивања и издавања лекова.

Фармацеутска комора Србије се на основу дописа својих чланова везано за примену одређених одредби овог Правилника, обратила Министарству здравља Републике Србије. На састанку који је одржан 20.11.2018.године, добијени су одговори који појашњавају примену овог Правилника.

Између осталог, неки од одговора су и следећи:

1. У току је израда стручно-методолошког упутства за прописивање и издавање лекова посредством интегрисаног здравственог информационог система.

2. Папирна форма рецепта при првом прописивању остаје само до почетка примене новог Правилника (најкасније до 1. марта 2019. године), након чега се папирни рецепт при првом издавању укида.

3. Лекови са Листе Д се издају на необновљив рецепт. Од ступања на снагу правилника и акутна терапија ће се прописивати као е-рецепт.

4. Агенција за лекове и медицинска средства Србије ради на изради Листе међусобно заменљивих лекова и ова Листа ће бити објављена до почетка примене Правилника. Е-рецепт портал ће приликом избора могућих паралела узимати у обзир и ову листу.

5. Лекари из приватног и државног сектора издаваће исту форму папирног рецепта. Обавеза прописивања свих лекова чији је режим издавања на лекарски рецепт већ постоји сходно одредбама Закона о лековима и медицинским средствима ("Сл. гласник РС", бр. 30/2010, 107/2012 и 113/2017 - др. закон).

Изештај са овог састанка који укључује питања чланова Коморе и одговоре који су добијени од Министарства здравља, објављени су на сајту Фармацеутске коморе Србије, www.farmkom.rs.

Наставиће се редовна комуникација са Министарством здравља и Републичким фондом за здравствено осигурање по овом питању, о чему ћемо вас благовремено обавештавати.

ПРЕДЛОГ ЗА ПРИЗНАВАЊЕ АКАДЕМСКИХ СПЕЦИЈАЛИЗАЦИЈА

На иницијативу Огранка Војводина, Фармацеутска комора Србије обратила се Фармацеутском факултету Универзитета у Београду са молбом за заједничко покретање иницијативе са циљем да се академске специјализације уврсте у Шифрарник занимања.

Академске специјализације на Фармацеутском факултету Универзитета у Београду већ више од 10 година оспособљавају фармацеуте за унапређивање рада у апотеци, примењиве су и потребне за рад у пракси и дају додатни квалитет услузи коју фармацеут пружа, а самим тим и установа у којој фармацеут ради добија већи кредибилитет и поверење корисника. С тим у вези одржан је и заједнички састанак на коме су дефинисане даље активности по овом питању.

РЕАКЦИЈА КОМОРЕ НА ПЛАНИРАНО УВЕЋАЊЕ ПЛАТА ЗАПОСЛЕНИХ У ЈАВНОМ СЕКТОРУ

Фармацеутска комора Србије је упутила допис министру финансија са молбом за тумачење Упутства за планирање

буџета за 2019. годину, у делу који се тиче планираног увећања плата запосленима у јавном сектору. Наиме, у овом делу предлога не наводе се фармацеути за разлику од осталих здравствених радника.

У допису се наводи да не постоји основ за изузимање фармацеута и да су, у складу са Уредбом о коефицијенту за обрачун и исплату плата запослених у јавном сектору, они рангирани као и остали дипломирани здравствени радници. При томе је наглашено да се плате фармацеута у примарној здравственој заштити не финансирају из буџета Републике Србије, те би повећање плата за фармацеуте запослене на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, сходно њиховом броју, имало минималан утицај на планирани буџет.

Упућен је и допис министру здравља са молбом за подршку по овом питању.

НОВИ НАЦИОНАЛНИ ВОДИЧ ЗА РАЦИОНАЛНУ УПОТРЕБУ АНТИБИОТИКА

У оквиру Кампање за рационалну употребу антибиотика Министарства здравља израђен је нови Национални водич добре клиничке праксе за рационалну употребу антибиотика.

Циљ националног водича је да се мотивишу здравствени радници да у својој свакодневној пракси користе препоруке засноване на доказима и на тај начин допринесу унапређењу квалитета и безбедности пацијената у систему здравствене заштите Републике Србије.

Водич је доступан на сајту Министарства здравља (главни мени/документа).

ДОДЕЉЕНА НАГРАДА „СТЕВАН ШУКЉЕВИЋ“ ЗА 2018. ГОДИНУ

Фармацеутска струка се трансформише у складу са технолошким иновацијама, а сви смо свесни да се то догађа великом брзином. Без свежих и иновативних идеја једна од најзначајнијих професија данашњице не би имала смисла. Милан Ракић, који је добитник овогодишњег престижног признања „Стеван Шукљевић“, које додељује Фармацеутска комора Србије за изузетан допринос у области фармацеутске струке и унапређења фармацеутске здравствене заштите, истиче да је неопходно да пратимо трендове. Ипак, иступити испред њих и отићи корак даље показује се много успешнијим.

Добитник сте овогодишњег престижног признања „Стеван Шукљевић“, како гледате на ово признање?

Признање „Стеван Шукљевић“ за мене представља додатни мотив и амбицију да лествицу сопствених очекивања подигнем на још виши ниво. Истакао бих да је ова награда резултат тимског рада, због чега ово признање Фармацеутске коморе служи као додатни мотив не само мени него и свим колегама са којима сарађујем, којима бих се и захвалио овом приликом.

Како изгледа Ваш радни дан?

Више од једне деценије радим у Апотеци Прокупље, где сам између осталог задужен за континуиране едукације запослених. Поред основних радних задужења, која подразумевају рад са пацијентима у апотеци, мој радни дан чине свакодневне стручне консултације са лекарима, где заједно налазимо оптимална решења за пацијенте. Захваљујући томе, родила се идеја да радимо на развоју и имплементацији параметара за праћење фармацеутских интервенција. Изузетно сам посвећен акредитованим континуираним едукацијама које су резултирале онлајн платформом за едукације у здравству. Део мог рада посвећен је научноистраживачком раду који се одвија у сарадњи са Фармацеутским факултетом. Посебно сам поносан на свој рад на развоју и усавршавању софтверских решења намењених свакодневној употреби у апотекама, као и унапређењу апликације за мобилне телефоне о лековима намењене стручној јавности, али и на анимирање најмлађих израдом едукативне бојанке којом смо им приближили значај и улогу фармацеута.

Водите Фејсбук страницу Фармацеутске коморе Србије, колико су друштвене мреже промениле начин комуникације и да ли су га олакшале?

Друштвене мреже су промениле читав свет и животне навике свих њихових корисника. Све је доступно и налази се само на један клик од нас, тако да су оне дефинитивно извршиле огроман утицај и на фармацију. Много је једноставније пласирати производ и послати поруку жељеној циљној групи када имате податке о томе који корисници користе одређену друштвену мрежу. Ипак, корисници друштвених мрежа изузетно прате светске трендове и не можете их заинтересовати класичним садржајем, већ морате бити креативни у сваком смислу и пажљиво осмислити сваки потез, како би циљну групу заинтересовали и на крају подстакли на одређену активност.

Можете ли дати неки савет или препоруку колегама?

Дефинитивно даље усавршавање, јачање професионалног односа према корисницима наших услуга и јачање струке. Добром организацијом могуће је постићи готово све. Посебан акценат је потребно ставити на технолошка унапређења како бисмо, као фармацеути, били у прилици да на адекватан начин пружимо одговоре на све захтевније потребе и очекивања корисника услуга апотека.

НОВИ ПАКЕТИ ВШО И ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ИЗРАДИ ПАКЕТА ЗА 2019. ГОДИНУ

На позив Коморе за учешће у изради пакета Виртуелне школе образовања за октобарски акредитациони рок, пристигло је укупно три рада. Комисија у саставу: проф. др Сандра Везмар Ковачевић, Николина Скорупан, дипл. фарм. спец. и Татјана Милошевић, дипл. фарм. спец., донела је једногласну одлуку да се за акредитацију прихвате све три пријаве.

У складу са програмом рада Коморе за 2018. годину у октобарском року предата су на акредитацију два пакета образовања, и то:

- Фитотерапија бенигне хиперплазије простате, аутори: проф. др Зоран Максимовић, Катедра за фармакогнозију, Универзитет у Београду - Фармацеутски факултет и мр пх. Мира Стојановић, специјалиста лековитог биља, Апотека „Београд“,

- Употреба матичног млека и пчелињег полена у менопаузи, аутор: маг. фарм. Лидија Јеротијевић, специјалиста фармацеутске здравствене заштите, ЗУ Апотека „Thea“, Рума; а који су и акредитовани Одлуком Здравственог савета Србије са 5 бодова за учеснике и доступни су до 19. новембра 2019. године.

Поштоване колегинице и колеге,

Фармацеутска комора Србије Вас позива да и у 2019. години активно учествујете у изради пакета образовања (тест у електронској форми) у оквиру Виртуелне школе образовања.

Уколико сте заинтересовани за овакав вид сарадње молимо Вас да нас контактирате на мејл komora@farmkom.rs са назнаком **ВШО 2019**.

Пропозиције за акредитацију теста у електронској форми као и образац који је потребно доставити уз пријаву објављени су на сајту Коморе www.farmkom.rs

ОГРАНАК БЕОГРАД

**ОЛГА БОГОЈЕВИЋ, МАГ.ФАРМ.,
ПРЕДСЕДНИЦА ОГРАНКА БЕОГРАД**

Активности Огранка Београд у претходном периоду биле су фокусиране на промоцију значаја и вредности фармацеута и фармацеутске услуге у здравственом систему. Поред подршке коју је Огранак пружио у акцијама обележавања Светског дана фармацеута и Светског дана борбе против дијабетеса, успешно је реализовано и учешће фармацеута на 18. Јесењем фестивалу здравља који је под слоганом „Мисли раније, бирај здравије“ одржан 4. и 5. октобра у Дому Војске Србије.

На овој манифестацији поред домова здравља, државних и приватних ординација и болница, по први пут је учествовала и Фармацеутска комора Србије – Огранак Београд. Позиву су се одазвале: ЗУА „Бену“, ЗУА „Lilly drogerie“, ЗУА „Галена Лаб“, ЗУА „Иванчић и син“, ЗУА „Filly farm“ и ЗУА „Гален фарм“.

У акцији је учествовало 16 фармацеута из наведених апотека, а више од 100 пацијената добило је одговарајуће савете везано за терапију коју користе. Фармацеути су приликом прегледа терапије попуњавали Упитник о примени и чувању лекова, тако да су и ови резултати део анализе коју Комора припрема за Министарство здравља. Фармацеути који су учествовали на Фестивалу здравља изразили су пре свега задовољство заједничким радом са колегиницама из различитих апотека, размени искуства и прилици да помогну посетиоцима овог фестивала својим саветима, што говори

у прилог покренутој иницијативи за промоцију фармацеутске струке.

Одржана су и два састанка Клуба Скупштине Коморе Огранка Београд на којима су поред редовних активности, разматране и актуелне теме из делокруга рада Огранка.

У наредном периоду планирамо да успоставимо ближу сарадњу са удружењима фармацеута на нивоу огранка, Фармацеутским факултетом у Београду, удружењима пацијената, али пре свега да анимирамо наше колеге да активније учествују у раду Огранка. Зато Вас позивамо да нам се јавите и својим конкретним предлозима утичете и учествујете у раду Огранка Београд.

Само заједничким радом свих нас можемо позитивно да утичемо на слику фармацеута у здравственом систему и друштву у целини, а то је оно чему сви тежимо.

ОГРАНАК КРАГУЈЕВАЦ

**ИВАН ДИВАЦ, МАГ.ФАРМ.СПЕЦ.,
ПРЕДСЕДНИК ОГРАНКА КРАГУЈЕВАЦ**

На састанку чланова Клуба Скупштине ФКС Огранка Крагујевац одржаном у месецу септембру, покренута је иницијатива одржавања састанка директора свих државних апотека, са представницима Министарства здравља, ради регулисања кључних и основних питања из фармацеутске делатности, путем законске регулативе, односно путем измена и допуна основног Закона о здравственој заштити, Правилника о уговарању здрав-

ствене заштите са Републичким фондом за здравствено осигурање (РФЗО) и других подзаконских аката.

Чланови Клуба су сагласни и да је велики проблем у пословању непостојање Плана мреже за све апотеке, непоштовање Уговора закључених са РФЗО од стране других апотека у погледу набавке лекова и да је зато неопходан активан и континуирани надзор фармацеутских инспектора на терену, јер здравствена инспекција не обавља своју надлежност у складу са законом и врши надзор само по позиву.

На територији Огранка Крагујевац успешно је обележен Светски дан фармацеута, 25.септембар и Светски дан борбе против дијабетеса, 14.новембар. Акције обележавања значајних датума спровели су фармацеути у 24 градопштине, односно у 68 апотека приватног и државног сектора, саветовањем пацијената који користе хроничну терапију и дали на прави начин чувају и користе своје лекове, проверавањем дали имају повишен ризик за обољевање од дијабетеса и саветовањем у циљу смањења ризика од погоршања болести.

Упркос тешкој ситуацији и свим проблемима који су присутни у апотекарском сектору, чланови Клуба Скупштине ФКС Огранка Крагујевац ће и у наредном периоду наставити да раде на унапређењу квалитета живота свих корисника здравствених услуга, као и на доступности фармацеутске услуге како у урбаним тако и у руралним срединама.

ОГРАНАК ВОЈВОДИНА

**ДАРА ВИДАКОВИЋ, МАГ.ФАРМ.СПЕЦ.,
ПРЕДСЕДНИЦА ОГРАНКА ВОЈВОДИНА**

У кратком периоду који је за нама, ново руководство огранка Војводина спровело

је одређене активности и тиме пружило подршку својим члановим, чиме је показана отвореност за сарадњу и тимски рад.

У првој половини септембра одржана је седница Огранка на којој су присуствовали чланови Клуба Скупштине Коморе за територију Војводине и директорица Фармацеутске Коморе Србије, Татјана Шипетић. На састанку је, између осталог, изнета иницијатива колектива Апотеке Суботица везано за признавање академских специјализација, које се не налазе у Правилнику о листи стручних, академских и научних назива.

Захтева се да се спроведе измена Правилника и да се ове специјализације уведу у Шифрарник занимања, те да се сви чланови Коморе информишу о овој проблематици (неке здравствене специјализације такође нису препознате и имају исту проблематику). Након састанка директорка Коморе је проследила овај захтев на вишу инстанцу.

Од осталих активности издвајамо обележавање Светског дана фармацеута и Светског дана борбе против дијабетеса, при чему је велики број апотека узео учешће у овим акцијама и тиме дао свој допринос промоцији здравља и очувању дигнитета струке. Обе акције су најављене и у локалним медијима.

Оно што посебно издвајамо јесте посета студентима Фармације на одсеку за фармацију Медицинског факултета у Новом Саду. Младе и амбициозне колеге импресионирале су представнике Фармацеутске Коморе огранка Војводина својим ентузијазмом и идејама које су нам лично презентовали у кратком али веома конструктивном разговору. Испред огранка Војводина колегиница Милијана Абаза је на ПСАНСОВ-ом Сајму каријере у Новом Саду, 20. и 21. октобра, одржала предавање о томе шта студенте очекује после студија у смислу обављања приправничког стажа, полагања стручног испита и добијања лиценце. Овим активностима наставили смо сарадњу са једним младим, иновативним тимом, пуним ентузијазма и жеље за успехом.

Све наведене акције и активности имају свакако свој значај како за наше пацијенте, кориснике фармацеутских услуга, грађане, тако и за фармацеуте као здравствене стручњаке. Потенцијал у фармацеутској

струци постоји, али га морају препознати релевантне институције.

Наш задатак је да покажемо да фармацеут може и жели да учествује у здравственом тиму, у промоцији здравог начина живота, превенцији болести и самим тим у унапређењу јавног здравља. Резултат је препознавање фармацеута као здравственог стручњака у систему здравствене заштите, као и вредновање значаја фармацеутских услуга у унапређењу квалитета јавног здравља, на чему ћемо активно радити у наредном периоду.

ОГРАНАК НИШ СА КИМ

**ДРАГАНА БОЖИЋ-МИЉКОВИЋ, МАГ.ФАРМ.,
ПРЕДСЕДНИЦА ОГРАНКА НИШ**

Фармацеути, као високообразовани стручњаци, представљају један од најзначајнијих ресурса здравственог система Србије али намеће се утисак да овај потенцијал није довољно искоришћен.

Рад, знање и вештине које поседујемо нису препознати и искоришћени од стране релевантних институција вероватно једним делом и због става нас самих - због недовољног јединства када се одлучује о битним стварима и става да ће неко други решити проблем уместо нас, јер смо ми немоћни да било шта променимо.

У прилог томе говори и чињеница да се позиву Фармацеутске коморе да јавне апотеке узму учешће у обележавању 25. септембра-Светског дана фармацеута и 14. новембра-Светског дана борбе против дијабета јавио мањи број колега који су том приликом испрмовисали своју професију и указали на важну улогу фармацеута у пружању здравствене

заштите становништву. Са територије Огранка Ниш акцију су подржале Апотеке: „Зајечар“, „Прокупље“, „Ниш“, „Пирот“ као и апотеке у саставу ЗУА „Бену“, „Lilly drogerie“, „Фармакоп“, „Оаза здравља“, „Живковић“, „Дрен“, „Астра лек“, „Невенфарм“, „Југофарм“, „Аска“, „Ескулап фарм“, односно око 80 апотека које су узеле учешће у обе акције.

Чланови Клуба Скупштине коморе са Огранка Ниш сагласни су са чињеницом да се нагомилани проблеми у фармацеутском сектору могу и требају решавати системски али су на одржаним седницама покренута и питања:

- Да ли у оквиру постојећих законских решења Комора може да преузме активну улогу у надзору броја запослених фармацеута у апотекама, односно да ли су апотеке заиста и покривене прописаним бројем фармацеута и какво је реално стање на терену.

- Дат је предлог да РФЗО убудуће склапа Уговоре само са АПОТЕКАМА које својим запосленима зараду у целости исплаћују преко рачуна банке.

- Да се и убудуће настави са јединственим организовањем обележавања дана из Календара здравља са што више учесника.

У периоду који предстоји покушаћемо да анимирамо своје колеге запослене у јавним апотекама, без обзира на тип власништва, да нам се својим конкретним предлозима придруже у покушају да у ово време када улога фармацеута није препозната у пуном капацитету, професија добије своје одговарајуће место у здравственом систему и друштву.

Колеги са нашег Огранка-Милану Ракићу (Апотека „Прокупље“) честитамо на овогодишњем признању: Награди „Стеван Шукљевић“ и надамо се да ће са још већим еланом радити на позиционирању фармацеутске професије.

Реализоваћемо сарадњу са другим здравственим установама и Медицинским Факултетом у Нишу, Одсеком за фармацију, у циљу планирања заједничких акција и пројеката промоције здравља, превентивних активности и едукације грађана, корисника услуга.

АКАДЕМИК СТЕВАН ЈАКОВЉЕВИЋ ВЕЛИКАН У СРПСКОЈ ФАРМАЦИЈИ

*Припремила: Јелена Манојловић, спец. фарм,
кустос Музеј за историју фармације,
Фармацеутски факултет у Београду*

Књижевне и патриотске заслуге академика Стевана Јаковљевића не могу да нас не подстакну да се са пажњом и великим поштовањем сетимо његовог лика и дела. У предлогу за избор у дописног члана Академије који су 27. јануара 1937. године потписали Бранислав Нушић, Урош Предић, Богдан Поповић и Ђорђе Јовановић стоји извод из стручне критике г-дина Драгише Васића, приповедача и дописног члана који каже: „Његово дело чини праву част нашој књижевности; његови су описи борбе савршени, описи природе сјајни, његов језик свеж и кристално чист; његово племенито признање ратним друговима више него дирљиво; нико се више од њега није одужио јуначкој Србији, нико није боље од њега оценио њене неизмерне жртве“.

Сасвим је јасно да је било какво запостављање и једног великана у фармацији скрнављење сопствене струке и науке.

Академик Стеван Јаковљевић је само први у низу великана који су се нашли у фармацији. То прво место припада му са разлогом, зато што је био први старешина фармацеутског одсека који је основан на Медицинском факултету у Београду, 24. октобра 1939. године и први професор ботанике првим студентима фармације у Србији. Сада, у предвечерје обележавања 80 година студија фармације у Србији обнављамо сећање на њега. Трајност сећања појачава нам његово учешће у Великом рату.

Са својом јединицом учествовао је у многим борбама, све до ослобађања

домовине, а белешке и феноменално памћење омогућиће му касније да у књижевном раду достигне висок ниво писца и хроничара. Романом „Српска трилогија“ читаоци и критика били су „на јуриш“ освојени. Живо причање, тачност посматрања, обиље посматраних појединости од стране човека који је и сам учествовао у борбама, трагично – драматични предмет, рат, са свим његовим страшним, крвавим, јуначким и болним епизодама, на бојном пољу, у позадини, код куће – затим правилне оцене и осећаји које рат изазива и на крају изванредна важност историјског доба описаног у три целине – то су особине које су освојиле и стручну критику и широку публику – веома редак случај у аналима књижевности тога доба.

Његова активност и брига о кадровима, лабораторијским и другим потребама уродила је осамостаљивањем Фармацеутског факултета. Под његовим руководством развила се екипа од неколико професора, доцента и асистента, а одбрањене су докторске и магистарске дисертације, тако да је Факултет у потпуности могао да обави постављене задатке.

Други светски рат затекао је професора Јаковљевића на дужности професора Фармацеутског факултета. Део рата провео је у логорима, а након ослобођења, октобра 1945. изабран је за ректора Универзитета у Београду. Преминуо је 2. новембра 1962. године у Београду.

ОСВРТ НА VII КОНГРЕС ФАРМАЦЕУТА СРБИЈЕ СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

Проф. др Весна Матовић, председница СФУС-а

У периоду од 10. до 14. октобра 2018. године одржан је у хотелу *Crowne Plaza* у Београду VII Конгрес фармацеута Србије са међународним учешћем у организацији Савеза фармацеутских удружења Србије и у сарадњи са Фармацеутским факултетом Универзитета у Београду. Ово најзначајније догађање нашег региона окупило је близу 2000 учесника, од тога око 500 страних.

Конгресне активности одвијале су се у духу слогана конгреса „Заједно стварамо будућност фармације“ са основним циљем да заједно потражимо одговоре на питања како видимо будућност фармације и како да се, као професија и као појединци, припремимо за изазове који нам предстоје.

Богат научни програм Конгреса се одвијао кроз четири претконгресна симпозијума и двадесет пет научних сесија, четири пленарна предавања еминентних научника

из земље и иностранства, 86 предавања по позиву, 48 усмених саопштења и 214 постер презентација из различитих области фармацеутских наука.

У оквиру претконгресних симпозијума, одржаних пре отварања Конгреса, дате су најновије европске иницијативе у области болничке фармације, приказани актуелни законски прописи у области медицинских средстава, савремена достигнућа у области фармакогенетике, као и савремени аспекти процене квалитета фармацеутских активних супстанци.

Конгрес је отворила проф. др Весна Матовић, председник СФУС-а, на свечаности која је одржана у среду 10. октобра у 18 ч. Учеснике су поздравили и проф. др Слађана Шобајић, декан Фармацеутског факултета Универзитета у Београду, Александра Драшковић, директор логистичког центра *Phoenix Pharma*, ге-

нералног спонзора Конгреса и проф. др Јелена Паројчић, председник Научног одбора, а свечаној атмосфери су значајно допринели млади уметници, чланови гудачког квартета „Лола класик“. Пленарно предавање на тему „Здраво старење и продужетак дужине и квалитета живота: улога фармаколошких и нутриционих интервенција“ које је одржао проф. др Јанко Николић-Жугић, шеф Катедре за имунобиологију и директор Центра за старење Универзитета Аризона у Тусону, праћено је великим интересовањем и колега и гостију који су дошли на отварање Конгреса.

Следећа два и по радна дана Конгреса су протекла у изузетној атмосфери пуних сала за предавање, богатих штандова, веселих сусрета и брзих размена пословних и приватних информација. Сигурно ћемо сви памтити пленарно предавање другог дана Конгреса које је одржао академик Владимир Костић, професор Универзитета у Београду и председник Српске академије наука и уметности на тему „Путеви и странпутице у лечењу Паркинсонове болести: куда даље?“, али и пленарно предавање, трећег дана, професора Паола Коломба са Универзитета у Падови под називом „Традиционалне и иновативне технологије за производњу препарата са фиксном комбинацијом доза“, и четвртог дана професора Фернанда Фернандез-Лимоса са Универзитета у Лисабону на тему „Анализа доказа о фармацеутским клиничким услугама: како их унапредити“.

Током свих дана Конгреса, учесници су имали прилику да чују и „виде“ причу о авану испричану у оквиру поставке „Уситњавање“ која је припремљена кроз сарадњу Етнографског музеја у Београду, Музеја науке и технике у Београду и Фармацеутског факултета Универзитета у Београду.

У квизу „Фармацеутска слагалица“ учествовале су 4 екипе из различитих апотекарских установа. Квиз је прошао уз снажно бодрење екипа, смех и дивно дружење, а екипа „старе, добре“ Апотеке Београд је уз велики напор, али бољим резултатом успела да освоји победу. У препуној сали одржана је и сесија „Мушкарци у фармацији“ у оквиру које су неки од наших најуспешнијих колега на занимљив и забаван начин представили своја искуства и виђење фармацеутске професије.

Током Конгреса учесницима се обратила и нова директорка Фармацеутске коморе Србије - наша колегиница Татјана Шипетић, која је укратко изнела визију и план даљих активности Фармацеутске коморе, а доделила је и награду „Стеван Шукљевић“.

Али немогуће је све препричати и пренети све утиске. У бољем сагледавању Конгреса помоћи ће вам линк који ћете наћи на насловној страни сајта Савеза фармацеутских удружења Србије, а који ће вам дати могућност да погледате комплетан Програм и Извештај са Конгреса, као и два видео записа који ће вам пренети бар део атмосфере са Конгреса.

До следећег, VIII Конгреса фармацеута Србије са међународним учешћем има пуне четири године. Но до тада ћемо се сигурно виђати, едуковати и дружити на нашим симпозијумима, курсевима и стручним и научним састанцима.

Посебно ми је задовољство да најавим јубилеј Савеза фармацеутских удружења Србије - 140 година од оснивања Савеза фармацеутских удружења Србије, који ћемо заједно прославити у октобру 2019. године, године у којој ће сва догађања Савеза бити посвећена овом јубилеју.

АКЦИЈЕ ОБЕЛЕЖАВАЊА СВЕТСКОГ ДАНА ФАРМАЦЕУТА И СВЕТСКОГ ДАНА БОРБЕ ПРОТИВ ДИЈАБЕТЕСА

Припремила: Драгана Рајковић, спец. фарм.

У организацији Фармацеутске коморе Србије успешно су спроведене две акције:

- Обележавање Светског дана фармацеута (25. септембар) акцијом коју су спровели фармацеути у апотекама примарне здравствене заштите, на територији целе Србије, а у оквиру које је обављено саветовање пацијената који користе хроничну терапију са посебним акцентом на правилну употребу лекова, начин чувања, нежељене реакције и потенцијалне контраиндикације.

СВЕТСКИ ДАН ФАРМАЦЕУТА - ИЗВЕШТАЈ

Акцију је подржало 35 здравствених установа апотека, односно 204 огранака апотека.

Укупан број фармацеута који је пружио интервенцију износи 233. Укупан број пацијената којима је пружена интервенција фармацеута износи 1745, односно у просеку 7,26 пацијената по једном фармацеуту.

Просечан број прописаних лекова по пацијенту био је 4,48, а просечан број дијететских суплемената 0,74.

Интервенција фармацеута била је потребна код 691 пацијента, односно 40%, и то:

- Дато усмено/писмено упутство за решавање проблема код 612 пацијента (90%)
- Упућено писмо лекару (перцептум) о уоченим проблемима у терапији, уз предлог за корекцију/мониторинг пацијента код 42 пацијента (6,18%)
- Извршена корекција уз телефонску консултацију са лекаром код 26 пацијента (3,82%)

Интервенција је била: успешна - 62%, неуспешна - 3%, непознат исход - 38%.

Анализом коментара који су попунили фармацеути (укупно 1101) закључено је да је пружен много већи број интервенција (укупно 840) у односу на број који су фармацеути пријавили кроз претходно постављена затворена питања и препознато је 39 различитих интервенција фармацеута.

Овај пројекат је указао на врсту интервенција које могу да се спроведу у оквиру фармацеутске праксе на примарном нивоу здравствене заштите у Србији. Тиме је олакшано препознавање услуга које би могле да буду наведене у оквиру Правилника о номенклатури здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите.

Комплетан извештај објављен је на сајту Фармацеутске коморе Србије.

Обележавање Светског дана борбе против дијабетеса акцијом која је трајала од 12-17. новембра у више од 400 апотека широм Србије, у којима су заинтересовани грађани могли да провере да ли имају повишен ризик за обољевање од дијабетеса, а они који су већ оболели да добију корисне информације у вези терапије и смањења ризика од погоршања болести.

СВЕТСКИ ДАН БОРБЕ ПРОТИВ ДИЈАБЕТЕСА

Први резултати анализе Упитника процене ризика за тип 2 дијабетеса, који су фармацеути попуњавали приликом акције саветовања пацијената (у оквиру обележавања Светског дана борбе против дијабетеса, 12-17. новембра) **показују да је попуњено укупно 3444 упитника.**

Анализом упитника евидентирана је категорија умереног и високог ризика код 48% пацијената.

Детаљна анализа свих прикупљених података је у току.

Фармацеутска комора Србије се још једном захваљује свим колегама који су активно учествовали у овим акцијама и тиме пружили значајан допринос промоцији улоге фармацеута у унапређењу здравља.

У даљем тексту преносимо утиске неких од учесника.

Акције у којима смо учествовали су јединствена прилика да фармацеути покажу своје знање, компетенције, емпатију и докажу свој значај у здравственом систему и друштву. Резултати акција које смо спровели показују да постоји велика потреба за интервенцијом фармацеута с обзиром да преглед терпије показује да око 40% пацијената не користи исправно своју терапију, а да око 50% има повећан ризик за

настанак дијабетеса. Оно што од нас очекују наши суграђани - здрави или болесни, наше колеге лекари, а и цела заједница, јесте да будемо потпуно посвећени подизању квалитета здравствене заштите, што овакве акције управо доказују. Задовољни Мајданпечани мој су ветар у леђа да дајем себе целу....заправо, другачије и не знам...

*Марија Мердовић, спец.фарм.
ЗУА Живковић*

За успешност терапије неопходна је сарадња и укљученост пацијента, те му је потребно обезбедити доступност информација које се тичу превенције, болести и терапије, јер само добро едукован пацијент може да побољша своје опште стање и квалитет живота, било да се ради о превенцији за настанак болести или њеној контроли. Кључну улогу у томе има тимски рад лекара и фармацеута са пацијентом. Зато су овакве акције од великог значаја.

*Сузана Маринковић, маг.фарм.спец.
Апотека Зајечар*

ЗУ Апотека Суботица

Ове акције представљају значајан потенцијал за још боље унапређење комуникације на релацији фармацеут-пацијент. Осим тога, оне су и подршка фармацеуту да кроз сталне едукације пацијената створи добру основу за промовисање фармацеутске услуге и да као стручњак за лекове да свој допринос у очувању здравља.

*Лела Савић, маг.фарм.
ЗУА Галена Лаб*

Бити фармацеут значи имати знања и вештине и дати прави одговор на питања као што су: „Како треба да користим лекове? Зашто? Колико дуго? Када је најбоље да их узимам?...”. У фокусу је пацијент са дилемама, страховима, очекивањима и предрасудама о

ЗУА "Lilly drogerie"

саветованој терапији и питањима о здравом стилу живота. Само едукован и доступан здравствени радник – експерт за лекове може на прави начин да разреши те непознанице. Светски дан фармацеута је прилика да подсетимо јавност на нашу улогу у промоцији здравља и правилној и редовној примени терапије као и да се осетимо делом националне и светске мапе фармацеута. Бити фармацеут је професионални изазов и лична сатис-факција и то не само 25. септембра већ свих 365 дана у години.

*Мика Симишић, маг.фарм.спец.
Апотека „Суботица“*

Саветовање пацијента у апотеци, по питању прегледа терапије, спроводим већ више од годину дана. Пацијенти који користе ову услугу кажу да се осећају сигурније када им поновимо одређена упустава и дамо практичне табеле за примену лекова. Зато мислим да активности у апотекама, као што је ове године урађено за Светски дан фармацеута, покрећу и фармацеуте и пацијенте, јачају везу између нас и чине да се ми, фармацеути, коначно осетимо као важна карика у ланцу примарне здравствене заштите! А то је оно чему тежимо.

*Соња Стојиљковић, маг.фарм.спец.
ЗУА Фармаком*

Светски дан фармацеута нас је подсетио колико треба да будемо поносни што радимо овако одговоран и племенит посао. Потом, и да се запитамо колико доприносимо да сачувамо поверење које нам указују пацијенти и шта треба да учинимо да буде још веће? Било је потребе за више интервенција са наше стране, по различитим основама, а неке од њих су захтевале и хитан контакт са лекаром. Било је потребе и за прелиставањем и подсећањем у стручној литератури, како бисмо пацијенту могли дати прави одговор. Све је ово допринело да се осетимо још вреднији као фармацеути и да наставимо са добром праксом саветовања јер оно помаже да се здравље сачува високо на скали животних вредности.

*Слађана Симеуновић, маг.фарм.
ЗУА Lilly drogerie*

Сматрам да би сваки дан требао да буде "Светски дан фармацеута" у нашим апотекама, јер мишљења сам да поседујемо довољно компетенција да можемо детаљно саветовати пацијенте. Надам се да ћемо у наредном периоду, кроз заједничке идеје и акције, успети да мотивишемо већи број колега да се укључе у овакав вид промоције

ЗУ Апотека Прокупље

ЗУА „Бену“

фармацеута. Као једну од највећих баријера за овакво стање наводим перцепцију друштвене заједнице према фармацеуту као "обичном трговцу" која се последњих година често фаворизује и то на жалост и од самих фармацеута, што је узроковало постојеће проблеме у фармацеутској пракси, а код саветовања пацијената посебно. Потребан нам је јасан став - да смо експерти за лекове!

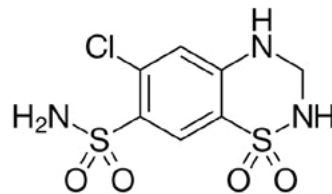
*Јасна Анђелковић, маг.фарм.спец.
Апотека Крагујевац*

Фармацеут, као део здравственог тима у превенцији и детекцији типа 2 дијабетеса, је на основу свог експертског знања, од свих пацијената који су у данима обележавања светског дана типа 2 дијабетеса, селектовао оне којима је потребан системски приступ и са њима попунио Упитник процене ризика за тип 2 дијабетеса, као и оне којима је потребан посебан приступ и њих мотивисао да провере своју гликемију. Допринос фармацеута, као најдоступнијег здравственог радника, огледаће се у наредном периоду у промоцији здравог начина живота, познавању и детекцији ризика за развој типа 2 дијабетеса, саветовању о редовној контроли гликемије и важности промена животних навика и стила живота.

*Драгана Стојиљковић, др сц, МPharm
ЗУА Фармакон Ниш - Dr.Max*

ХИДРОХЛОРТИАЗИД У СЕТЛУ НОВИХ УПОЗОРЕЊА

Припремила: Николина Скорупан, специјалиста фармакотерапије

Агенција за лекове и медицинска средства Србије (АЛИМС) упутила је здравственим радницима писмо упозорења о ризику од немеланомског карцинома коже (НМКК) повезаног са дуготрајном применом хидрохлортиазида, проистекло из студије спроведене у Данској.

Неколико чињеница о немеланомском карциному коже:

1. НМКК се развија у ћелијама коже које нису меланоцити. У 75% случајева развија се у базалним ћелијама епидермиса као базоцелуларни карцином (БЦЦ). У 20% случајева захвата сквамозне ћелије када настаје планоцелуларни карцином (СЦЦ);

2. Ако се узме за пример Енглеска, на 100.000 становника, у просеку, 21 оболи од СЦЦ, а 76 од БЦЦ.

3. БЦЦ је углавном добро локализован, лако се хируршки одстрањује и изузетно ретко даје метастазе, што га чини „мање опасним“ карциномом;

4. СЦЦ даје метастазе у до 4% случајева и обично су то тзв. високоризични СЦЦ, који завршавају смртним исходом. Зато СЦЦ представља опаснији облик. Упркос томе, смртност од овог облика карцинома је ретка. Тако у Аустралији, где је највећа инциденца ових карцинома на свету, од 500 оболелих, два заврши смртним исходом (0,4%);

5. Основни фактори ризика су наслеђе, излагање УВ зрацима (нарочито у детињству) и старост;

6. УВ зраци у соларијумима повећавају ризик од БЦЦ 1,5 пута, а од опаснијег - СЦЦ 2,5 пута;

7. Основне мере превенције су разумно излагање сунчевим зрацима и редовни самопрегледи коже.

РЕЗУЛТАТИ ДАНСКЕ СТУДИЈЕ

Група истраживача из Данске је испитивала повезаност дуготрајне примене хидрохлортиазида са инциденцом БЦЦ и СЦЦ. Водили су се познатом чињеницом да хидрохлортиазид повећава осетљивост коже на УВ зрачење и сопственим претходним истраживањем које је показало да дуготрајна примена високих доза хидрохлортиазида повећава ризик од карцинома усана.

Истраживачи су анализирали данске базе података о пацијентима. Поредили су оболеле од БЦЦ или СЦЦ, који су се лечили хидрохлортиазидом са пацијентима истих година, који су се лечили хидрохлортиазидом, а нису оболели од карцинома.

Закључили су да дуготрајна примена високих кумулативних доза хидрохлортиазида значајно повећава ризик од БЦЦ и СЦЦ и то:

1. **Ако се свакодневно користи 25 мг хидрохлортиазида минимум 5,5 година** ризик од БЦЦ се повећава 1,3 пута, а ризик од СЦЦ се повећава 4 пута.

2. **Ако се свакодневно користи 25 мг хидрохлортиазида 21 годину**, ризик од БЦЦ се повећава 1,5 пута, а од СЦЦ 7,4 пута.

3. **1 од 11 случајева оболелих од СЦЦ** може се приписати хидрохлортиазиду.

КОЈА СУ ОГРАНИЧЕЊА И НЕДОСТАЦИ СТУДИЈЕ?

- Није узето у обзир у којој мери су се испитаници излагали сунцу, а УВ зрачење је основни фактор ризика за развој БЦЦ и ЦСС;

- Просечна старост испитаника је 66 (57-76) година за БЦЦ и 77 (68-85) година за ЦСС. Старост је још један од фактора ризика за наведене карциноме;

- Поједини аутори студије, спроводе друга истраживања под финансијским покровитељством произвођача лекова, међу којима је и произвођач бендрофлуметиазида;

- У студију су укључени само становници Данске. Особе светлије пути имају већи ризик од развоја карцинома коже.

ШТА СВЕ ОВО ЗНАЧИ ПРЕВЕДЕНО У ПРАКСУ?

Доказано је да дуготрајна примена терапијских доза повећава ризик од немеланомских карцинома коже. Међутим, око 50% одраслог становништва болује од хипертензије, а око 0,1% оболи од

немеланомског карцинома, који, уколико се на време открије, хируршки се уклања и у највећем броју случајева успешно излечи.

ШТА ЈЕ УЛОГА ФАРМАЦЕУТА У АПОТЕЦИ?

Фармацеут треба да објасни пацијенту да су користи које има од хидрохлортиазида вишеструко веће од ризика да оболи од карцинома коже, који се јавља ретко, и ако се открије на време може се хируршки одстранити, без последица.

Али, исто тако фармацеут је дужан да упозори пацијента да треба да се штити од УВ зрака и да треба редовно да врши самопрегледе коже. Уколико уочи било какву сумњиву промену на кожи, да оде код дерматолога на преглед. Рано откривање је предуслов за излечење.

Сврха писма које је АЛИМС упутила здравственим радницима је да упозоре пацијенте који користе хидрохлортиазид да се правилно штите од УВ зрака, као и да се скрене пажња лекарима да размотре да ли је неопходно увођење овог лека код пацијената са историјом карцинома коже у анамнези.

„У Србији од немеланомског рака коже током године умре сваки 50.000. становник, а од болести срца и крвних судова – сваки 125, дакле 400 пута више. Ако се држимо данских искустава, када би у нашој земљи сви становници бар 10 година свакодневно пили по таблету хидрохлортиазида од 25 mg (а то 5-10 пута превазилази реалне процене), рак коже, изузимајући малигни меланом, био би узрок смрти сваког 10.000 грађанина. То је још увек 80 пута мање него што их данас умире од болести срца и крвних судова. Не може се рећи да нико од наших људи упућених на хидрохлортиазид није до сада добио немеланомски рак коже. Имајући у виду огроман број лечених, свакако многи у свом здравственом картону имају и ту дијагнозу. Не значи да је болест код свих последица лечења повишеног крвног притиска, али бар код неких би могла да буде. Међутим, и то су срећници. Захваљујући гутању пилула хидрохлортиазида током једне или више деценија, избегли су смрт од инфаркта или шлога, а појава обично лако излечивог немеланомског рака коже дође им као занемариви порез на добит.“

Проф. др Зоран Миловановић, епидемиолог
Дневни лист „Данас“, новембар 2018.

ЗАБРАНА ЗА ПИПЕМИДНУ КИСЕЛИНУ И ОГРАНИЧЕЊА ЗА ФЛУОРОХИНОЛОНЕ

Припремила: Николина Скорупан, специјалиста фармакотерапије

Хинолони и флуорохинолони су анти-микробни лекови, ефикасни у борби против инфекција узоркованих грам позитивним и грам негативним бактеријама. Флуорохинолони се користе за лечење инфекција у различитим системима органа, највише код респираторних и инфекција урогениталног тракта, док је примена хинолона (пипемидне и налидиксинске киселине) ограничена на уринарне инфекције.

ФЛУОРОХИНОЛОНИ

РЕГИСТРОВАНИ У СРБИЈИ

Ципрофлоксацин
Левифлоксацин
Норфлоксацин
Моксифлоксацин
Офлоксацин

ХИНОЛОНИ

РЕГИСТРОВАНИ У СРБИЈИ

Пипемидна киселина

Познато је да у веома ретким случајевима примена ових лекова може довести до дуготрајних и онеспособљавајућих нежељених дејстава (НД) која се испољавају на мишићима, зглобовима, тетивама, костима и нервном систему. Нека од њих су: запаљења тетива, руптура тетиве, артритис, мијалгије, депресија, конфузија, суицидалне

мисли. Ризик од ових озбиљних НД се повећава код старих особа, пацијената са смањеном функцијом бубрега, пацијената након трансплантације и оних на системској терапији кортикостероидима.

Због свега наведеног, на основу иницијативе покренуте из Немачке фебруара 2017., Комитет за процену ризика у области фармаковигиланце (PRAC) Европске агенције за лекове (ЕМА) започео је стручну процену о безбедности системски примењених хинолона и флуорохинолона. Процена је обухватила анализу користи, ризика, става пацијената, здравствених радника и научне јавности.

Резултат је да је PRAC у октобру ове године упутио препоруке Комитету за хумане лекове (CHMP) при ЕМА. У новембру је ЕМА усвојила ове препоруке и упутила их Европској комисији (ЕК) - која би требало да их усвоји и донесе правно обавезујућу одлуку за све чланице ЕУ.

Препоруке које је ЕМА проследила Европској комисији и чије се усвајање очекује су:

1. Да се сви хинолони повуку са тржишта од тренутка ступања на снагу одлуке ЕК (пипемидна киселина и неки други који нису регистровани у Србији), јер су одобрени за лечење уринарних инфекција, које по савременим смерницама не треба лечити овом класом лекова, управо због лошег односа користи/ризик;

2. Да се флуорохинолони не смеју примењивати за:

- превенцију путничке дијареје
- превенцију рекурентних инфекција доњег дела уринарног тракта
- лечење „лакших“ инфекција попут упале грла
- лечење пацијената са историјом озбиљних НД хинолона и флуорохинолона

3. Да се морају примењивати уз опрез код особа са повећаним ризиком од руптуре тетива (старих, затим пацијената са смањеном бубрежном функцијом, трансплантираним органима или на системској терапији кортикостероидима);

4. Да се пацијентима саветује прекид примене флуорохинолона при првом знаку:

- НД на мишићима, тетивама и костима (запаљење, болови, отоци, слабост мишића)
- НД на нервном систему (трњење, депресија, суицидалне мисли, конфузија, промене чула мириса и укуса, вида и слуха).

Према саопштењу АЛИМС (Агенције за лекове и медицинска средства Србије), иако Република Србија није чланица ЕУ, приступиће спровођењу одлуке ЕК након њеног ступања на снагу.

EUROPEAN MEDICINES AGENCY
SCIENCE MEDICINES HEALTH

FIP WEBINARS

Припремила: Соња Стојиљковић, маг.фарм.снец.
Извор: FIP

Још један од веома интересанних начина за размену знања и искустава са колегама из целог света су „FIP WEBINARI“. Светска фармацеутска федерација потрудила се да направи врсту *on-line* едукације којој могу приступити фармацеути из целог света. Можете се пријавити преко сајта FIP-a, www.fip.org

Едукације се одржавају у тачно одређено време, а путем *mail-a* учесници буду информисани о свим детаљима недељу дана унапред, као и 24 сата пред саму едукацију. Теме су веома различите, а предавачи су колеге фармацеути, лекари, као и професори медицинских наука из целог света. Едукација траје сат времена, а конципирана

је тако да се слуша и гледа презентација коју је припремио предавач, након чега је предвиђено време за постављање питања путем платформе за комуникацију. Предавач директно одговара на постављена питања. Након едукације попуњава се кратка анкета о задовољству. FIP у кратком року путем *mail-a* шаље сертификат о учешћу, као и презентацију и теме сличне оној која је у датом *webinaru* обрађена.

Изузетно је интересантно разменити искуства са колегама из других земаља, а цела процедура пријаве не одузима много времена и врло је једноставна. Да бисте се пријавили не морате бити индивидуални члан FIP-a, већ су едукације потпуно бесплатне за све фармацеути. Теме су веома разноврсне, од стручних попут савременог приступа терапији бола, преко питања адхеренце, вакцинације или улоге фармацеута у хуманитарним активностима.

Препоручујемо!

ДА ЛИ СТЕ ЗАДОВОЉНИ?

Припремила: Јелена Милошевић, маг.фарм.спец.

Колико сте задовољни послом који радите, условима у којима радите, окружењем? Има ли више задовољних колега око вас који и вас и све остале инспиришу да дате најбоље од себе? Има ли перспективе? Постоји ли план даљег пословања фирме, или се ради стихијски, од данас до сутра?

Како да се изборимо сви заједно, без обзира на то где зарађујемо своју плату за боље услове рада? И хоћемо ли због опште ситуације да постанемо огорчени и љути, без идеје како да сами себи помогнемо, губећи се у непотребним оптуживањима? Или ћемо да нађемо начин да се ујединимо у борби за сигурније сутра?

Ко си ти? Какав си ти фармацеут? Онај који инспирише или онај који се предаје? Да ли си задовољан фармацеут?

Pharmaceutical Journal - угледни британски стручни часопис спровео је истраживање о томе колико су фармацеути задовољни условима у којима раде и платом коју за свој посао примају у 2018. години. Питани су фармацеути запослени у апотекама, болницама, они који раде на факултетима и запослени у фармацеутској индустрији.

Плате су најмање у апотекама (само 17% мисли да је адекватно плаћено за свој рад),

па у болничким апотекама, следе примарна заштита, факултети и као најбоље плаћени запослени у фармацеутској индустрији. Повећања плата фармацеута су опет најређа и најмања у апотекарском сектору, а највећа у индустријском. У Британији постоји и велика разлика у платама мушкараца и жена, на годишњем нивоу плате жена су мање за око 3000 фунти, као и разлика између фармацеута беле расе и осталих (црнци, азијати, остале етничке мањине) која иде и до 8000 фунти на годишњем нивоу.

Што се тиче количине стреса коју осећају на послу, највећи ниво стреса осећају фармацеути запослени у апотекама. Преко 90% фармацеута осећа неки ниво стреса на послу, што је значајно веће у односу на општу популацију, у којој је тај проценат 38%. Међутим, само 10% фармацеута је изјавило да је под великим стресом на послу, што је ипак значајно мање у поређењу са лекарима, од којих се чак 70% изјаснило да осећа висок ниво стреса на послу.

Слична су истраживања у којима запослени у апотекама учествују сваке године, а која организује и спроводи Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут. Извештај за 2017. годину припремиле

су проф. др Љиљана Тасић и дипл. фарм. мед. биохем. спец. Андријана Милошевић Георгиев са Фармацеутског факултета Универзитета у Београду, Центар за развој фармацеутске праксе.

Фактори који утичу на задовољство запослених повезани су са политиком пословања саме организације, радним окружењем, спољним притисцима али и са тренутном позицијом сектора у целокупном систему. У овом истраживању су учествовале апотеке у државном власништву, апотеке у саставу домова здравља и апотеке у приватном власништву.

Рекордно најнижа просечна оцена општим задовољством послом међу запосленима у апотекама била је 2014 године (3.6), док у наредним годинама варира да би 2017. године била 3.72.

Што се тиче задовољства запослених да користе своја знања, способности и вештине у односу на претходну годину, оцене су се повећале код запослених у државном власништву и у апотекама при домовима здравља, а смањиле у апотекама у приватном власништву.

Задовољство вредновањем и уважавањем рада, највеће је код запослених у приватним апотекама, а најмање у државним апотекама. Повећано је и задовољство запослених руковођењем и организацијом рада, где су најмање задовољне државне апотеке.

Задовољство запослених односом са пацијентима се значајно повећало и највише је у државним апотекама 4.42.

Финансијска надокнада за рад - већина колега се изјаснила задовољном. Чак је овај показатељ у порасту у односу на 2016 годину, што је интересантно узимајући у обзир чињеницу да многе апотеке нису могле да учествују у овим истраживањима

због недостатка финансијских средстава за штампање упитника као и мањка кадра да се испитивање спроведе.

Од 2013 бележи се пад општег задовољства послом међу запосленима у апотекама. Најнезадовољније су биле колеге из апотека при домовима здравља а најзадовољније колеге из приватне праксе. Најнезадовољнији смо финансијском надокнадом за рад, а најзадовољнији непосредном сарадњом са колегама. Тренд смањеног задовољства послом у односу на период од пре пет година код запослених у државним апотекама у вези је са лошом финансијском ситуацијом у овом делу фармацеутског сектора.

Из свега овога аутори анализе кажу оно што сви осећамо и већ дуже време захтевамо: да је неопходно што пре доношење системског решења о организацији фармацеутског сектора, јасно позиционирање фармацеутског сектора у здравственом систему. Квалитет услуга и безбедност пацијената зависе од задовољног и мотивисаног фармацеутског здравственог тима.

Систем здравствене заштите не може ефикасно да функционише уколико нема довољног броја квалификованих, мотивисаних и задовољних здравствених радника. Зато је задовољство запослених у апотекама један од кључних фактора за успешно функционисање фармацеутске праксе у оквиру здравственог система.

Има ли кога да чује оно што говори струка? Да ли се овим анализама баве само фармацеути или и они који уређују област и начин нашег рада? И зашто нема више фармацеута у министарству здравља? Јер, реално не можемо да очекујемо да ће било која друга струка да заштити наше интересе боље од нас самих.

БОЛНИЧКЕ АПОТЕКЕ У НОРВЕШКОЈ

Припремио: *Славиша Стојковић, маг. фарм., болничка аптека Берген*

Болничка аптека у Норвешкој је место где сваки фармацеут може да пронађе себе и оно што воли да ради. Уласком у ову институцију отварају се многа врата како за професионално усавршавање, тако и за напредовање у каријери. Може да изабере да обавља једну врсту задатака или да комбинује различите задатке све у складу са својим жељама и са, наравно, тренутним потребама и могућностима послодавца.

Болничке апотеке послују у оквиру јавног здравственог сектора. Здравствени сектор у Норвешкој је подељен на четири региона и сваки од ових региона има Болничку апотеку која има своје јединице при већим болницама. На пример, Болничка аптека сектор запад у свом саставу има четири апотеке које покривају потребе читаве западне Норвешке. То су: Болничка аптека у Бергену која ради при универзитетској болници Хаукеланд, затим Болничка аптека у Ставангеру (при универзитетској болници Ставангер) и још две апотеке смештене при болницама у местима Хаугесунд и Ферде.

У оквиру једне болничке апотеке постоји четири различита одељења: одељење јавне апотеке (које може да се упореди са јавним апотекама у Србији), одељење за снабдевање болнице (одговора ономе што су болничке апотеке у Србији), одељење за фармацеутске услуге и одељење за производњу.

Главни радни задаци фармацеута у одељењу јавне апотеке јесу издавање лекова и контрола издатих лекова. У Норвешкој

једино фармацеут има право да изда лек пацијенту. Уколико је фармацеутски техничар примио пацијента и припремио лекове, фармацеут мора својим потписом да одобри издавање и евентуално посаветује пацијента. Поред задатака везаних за саму рецептуру постоји много тога што се дешава "иза кулиса", на задњој рецептури, како се то зове у Новешкој. Овде фармацеут прима, евентуално спрема и контролише наруџбине које пристижу са приватних клиника. Овде се такође припремају електронске наруџбине од пацијената који унапред поруче терапију и дођу само да је подигну и да приме савете. На задњој рецептури фармацеут пажљиво припрема и палијативну терапију за пацијенте у терминалној фази. Ова врста терапије се издаје искључиво у болничким апотекама. Један део радних задатака обухвата и рад са клиничким студијама, односно евентуално рандомизирање и издавање лекова који су у фази клиничких испитивања. У овом одељењу ради и фармацеут који има за задатак да прати све новине на пољу фармације и медицине и да о томе на састанцима обавештава остале колеге који нису стигли да све испрате.

У одељењу за снабдевање болнице раде фармацеути који примају и контролишу поруџбине са различитих одељења. Када је поруџбина спремна за испоруку фармацеут је тај који мора да уради завршну контролу и да одобри слање на одељење болнице. Један од задатака фармацеута је и константно праћење кретања лекова на тржишту. Болница увек мора да има лек, а уколико

је препарат дефицитан на тржишту фармацеут је дужан да пронађе алтернативу у Норвешкој или да наручи хитан увоз из земље која га поседује на тржишту. Овде се фармацеути старају и да лекови који су у фази клиничких испитивања буду пропраћени свом неопходном документацијом.

Фармацеути из одељења фармацеутских услуга су распоређени на свим одељењима у болници. Акцент је на обезбеђивању правилне употребе лекова код лежећих пацијената. То се постиже како праћењем појединих пацијената, тако и општим саветовањем медицинског особља. Праћење интеракција лекова код хоспитализованих пацијената је један од главних задатака. Фармацеут пролази кроз листу лекова за појединог пацијента и процењује сигурност употребе. На отпусту из болнице фармацеут заједно са пацијентом прегледа листу лекова са којом се пацијент отпушта и уколико је било промена у терапији саветује пацијента о правилном коришћењу. Како би се избегле грешке у лечењу и неправилно руковање лековима битно је константно обучавати и подсећати медицинско особље на одељењима. Фармацеути активно учествују у изради процедура за руковање лековима на одељењима.

Одељење производње припрема различите стерилне и нестерилне препарате како за примену у болници тако и за ширу употребу. У оквиру овог одељења функционише и галенска лабораторија тако да је дијапазон задатака које обавља фармацеут јако широк. Фармацеути су овде распоређени на припреми цитостатске терапије за пацијенте са онколошких одељења болнице и онколошке поликлинике. Фармацеут прима рецепт од лекара, контролише дозирање и даје налог за производњу.

У одељењу производње се припремају и различите пумпе и касете против болова. Ово је углавном палијативна терапија која пацијентима омогућава ублажавање бола кроз континуирану субкутану или епидуралну инфузију.

Коришћење знања и компетенција сваке струке је нешто на чему се базира здравствени систем у Норвешкој. Сваки појединац се школовао за одређену област и има више знања из појединих области него остали из других здравствених струка. Та знања се употпуњују и продубљују свакодневном сарадњом свих здравствених радника.

ДА ЛИ ГОВОРИМО ЈЕЗИКОМ ФАРМАЦЕУТА ИЛИ ЈЕЗИКОМ ПАЦИЈЕНТА?

Припремила: Соња Стојиљковић, маг. фарм. спец.; Извор: MedlinePlus

Колико год се трудили да комуникацију са пацијентом доведемо до савршенства, да будемо сигурни да је све разумео и да смо добро објаснили, дешава се да кажемо нешто и приметимо да смо збунили човека. Ако поновимо исто то али без коришћења стручне терминологије, већ видимо осмех са друге стране!

Ево неколико свакодневних примера израза које можемо користити када разговарамо са пацијентима.

АНАЛГЕТИЦИ

(можемо рећи: Лекови против болова)

Неки лекови могу помоћи код главобоље, или болова узрокованих проблемима у зглобовима и мишићима.

Парацетамол - прво треба покушати са овим леком. Немојте узимати више од 3 грама у периоду од 24 сата. Велике количине могу оштетити Вашу јетру. Запамтите да је 3 грама приближно исто као 6 таблета.

Нестероидни антиинфламаторни лекови - овај израз је један од највећих изазова за нас фармацеуте! Пацијенту је боље рећи: „Ово су лекови који осим бола, смањују и запаљење.“ Они могу створити проблеме особама које имају чир или болове у желуцу. Обавестите свог лекара или фармацеута ако ове лекове узимате више пута недељно.

ФЕБРИЛНОСТ

(можемо рећи: „Повишена температура“ или „Грозница“)

Парацетамол и ибупрофен помажу у смањивању грознице код деце и одраслих. Узимајте парацетамол сваких 4 до 6 сати.

Узимајте ибупрофен сваких 6 до 8 сати.

Потребно је да знате тежину Вашег детета да бисмо одредили дозу коју ћете му дати, како би лек деловао.

Ацетилсалицилну киселину (Андол, Мидол, Аспирин) немојте давати детету млађем од 16 година!

ПРЕХЛАДА

Лекови које користимо код прехладе могу лечити симптоме како би се осећали боље, али не лече саму прехладу. Узимање препарата цинка у року од 24 сата од почетка прехладе може смањити симптоме и трајање прехладе.

ДЕКОНГЕСТИВИ

(можемо рећи: „Лекови који смањују зачепљење носа“)

Спрејеви и капи за нос помажу код зачепљења носа. Ове спрејеве можете користити само током неколико дана. Ваши симптоми могу се погоршати ако наставите да користите ове спрејеве.

Орални деконгестиви: (псеудоефедрин, фенилефрин) - ови лекови могу направити проблем пацијентима са повишеним крвним притиском.

Неки лекови које користимо код прехладе могу изазвати поспаност (хлорфенирамин). Немојте возити ако користите ове лекове!

АНТИХИСТАМИНИЦИ (можемо рећи: „Лекови против алергија“)

Новији лекови које користимо код алергија углавном не изазивају поспаност. Њих можете узимати у било које доба дана, у односу на то када су најјачи симптоми, али увек у исто време. Ипак, на тржишту има и оних који могу изазвати поспаност. Ако пијете овакав лек, најбоље је узимати га увече, пред спавање.

Можете покушати са капима за очи или спрејевима за нос, ако су Ваши симптоми само сузе у очима и алергијска кијавица!

ГАСТРОИНТЕСТИНАЛНИ ПРОБЛЕМИ (кажемо: “Дијареја - пролив, мучнина, повраћање”)

Лекови против дијареје:

Лоперамид - Ови лекови успоравају кретање црева и тако смањују дијареју. Они не лече узрок. Могу погоршати стање ако је дијареја узрокована бактеријом. За разлику од њих, пробиотици су добре бактерије које се боре против инфекције у Вашем стомаку. Неки лекови (активни угаљ или диосмектит) прођу кроз црева и вежу за себе то што је могло да направи проблем и тако спрече даље настајање дијареје).

Течности за рехидратацију - код упорних дијареја, повраћања или знојења треба спречити да ваше тело изгуби превише течности. Зато додајемо ове растворе, узимајте их по мало, на сваких 10 минута, на кашичицу.

То је сигурно вирусна!
Даћу Вам деконгестив
и антипиретик!

Прехладили сте се!
Покушаћемо да
смањимо температуру
и смањимо зачепљење
носа!

ПРЕДСТОЈЕЋИ ДОГАЂАЈИ КЕ

ВИРТУЕЛНА ШКОЛА ОБРАЗОВАЊА

- ТЕСТ** **Како се припремити за редован инспекцијски надзор здравствене инспекције у здравственој установи апотеци**
/до 21.05.2019. године
- ТЕСТ** **Деменција - значај терапије и комплијансе**
/до 21.08.2019. године
- ТЕСТ** **Рационална примена антибиотика у лечењу најчешћих акутних инфекција горњих респираторних путева**
/до 21.08.2019. године
- ТЕСТ** **Фитотерапија бенигне хиперплазије простате**
/до 19.11.2019. године
- ТЕСТ** **Употреба матичног млека и пчелињег полена у менопаузи**
/до 19.11.2019. године

ПРВИ МЕЂУНАРОДНИ КОНГРЕС ЗДРАВСТВЕНИХ РАДНИКА У ПРИВАТНОМ СЕКТОРУ

22-23. фебруар 2019. године • Београд • Хотел *Crown Plaza*

Конгрес је акредитован за лекаре, стоматологе, биохемичаре, фармацеуте, медицинске сестре, здравствене техничаре, стоматолошке сестре и стоматолошке техничаре са 10 бодова за пасивно учешће.

Детаљне информације: www.kongresprivatnika.rs

ЕВРОПСКО УДРУЖЕЊЕ БОЛНИЧКИХ ФАРМАЦЕУТА (ЕАНР)

24 Европски конгрес • 27-29. март, 2019. године • Барселона, Шпанија

Детаљне информације: www.eahp.eu

УДРУЖЕЊЕ ЗА КАРДИОНЕФРОЛОГИЈУ СРБИЈЕ

Четврти међународни конгрес кардионефрологије и хипертензије-КАРНЕФ 2019
17-19. мај 2019. године, Ниш

Детаљне информације: www.karnef.org